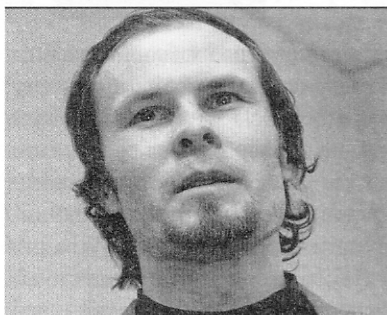

Віктар Жыбуль

...біяграфія і спадчына Уладзіміра Дубоўкі
хаваюць у сабе яшчэ шмат неадкрытага...

Валун у мур дубоўказнаўства

*Уладзімір Дубоўка. Ён і пра яго / уклад., прадм., камент.
Ганны Севярынец. – Мінск: Лімарыус, 2017. – (Беларуская
мемуарная бібліятэка). – 540 с.*

Такая справа, як выданне кніг успамінаў пра пісьменнікаў, вядзецца ў нас даўно. Калі пералічыць гэтыя мемуарныя зборнікі ў храналагічнай паслядоўнасці, атрымаем даволі ўражвальны спіс: у розны час убачылі свет успаміны пра Янку Купалу (“Такі ён быў”, 1975; 1982), Міхася Лынькова (“Святло яго душы”, 1979), Уладзіслава Галубка (“Адхінуўшы заслону часу...”, 1979), Якуба Коласа (1982), Івана Мележа (1982), Цішку Гартнага (1984), Ілью Гурскага (1985), Петруся Броўку (1986), Змітрака Бядулю (1988), Уладзіміра Карпава (1991), Яна Скрыгана (2005; 2010), Васіля Івашына (“Жыццё не пеціла мяне...”, 2013), Юльяна Пшыркова (“Дарыў святло сваёй душы людзям і Айчыне”, 2015), Івана Навуменку (“Летуценнасць і вялікія здзяйсненні”, 2017). Прыкладна чагосьці падобнага, напэўна, многія чакалі і ад кнігі “Уладзімір Дубоўка. Ён і пра яго”, якая ўбачыла свет летась у серыі “Беларуская мемуарная бібліятэка”. Але гэтае выданне істотна

адрозніваецца ад усіх пералічаных вышэй. Укладальніца Ганна Севярынец вырашыла арыентавалася на традыцыю, якую распачаў Вікенці Верасаеў сваёй кнігай “Пушкін у жыцці” – у тым ліку і таму, што наш Дубоўка, як вынікае з кнігі, – асоба, супастаўная з Пушкіным: “Ты Пушкін, я перад табой толькі Дзяржавін”, – так сказаў маладому Уладзіміру Дубоўку Янка Купала...

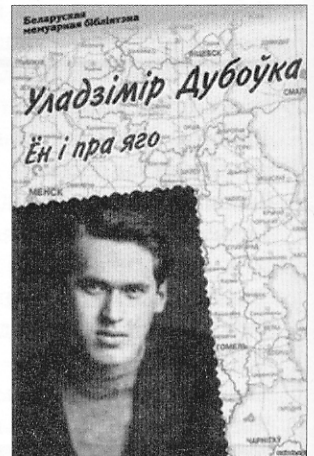
Верасаеўская традыцыя чамусьці не атрымала належнага развіцця ў беларускай літаратурнай практыцы, і на фоне выдзедзеных на сёння зборнікаў мемуарыстыкі, прысвечанай стваральнікам прыгожага пісьменства, кніга “Уладзімір Дубоўка. Ён і пра яго” выглядае як свайго кшталту эксперымент.

Па-першае, у новай кнізе даецца слова не толькі сябрам, родным, сучаснікам паэта, але і самому Дубоўку – адсюль і падзаглавак “Ён і пра яго”. Па-другое, увайшлі ў кнігу не толькі ўласна ўспаміны, але і матэрыялы асабістай перапіскі, і архіўныя дакументы самага рознага кшталту: анкеты, пасведчанні, заявы, службовыя характарыстыкі, запісы ў працоўным спісе, дакладныя запіскі, даверанасці, пратаколы, паказанні па справе “Саюза вызвалення Беларусі” і г.д. І ўсё гэта змешчана паводле храналогіі, утвараючы летапіс жыцця і творчасці паэта. Але адрозніваецца кніга і ад традыцыйных летапісаў жыцця і творчасці, дзе кожная вядомая дата жыцця галоўнага героя калі і дапаўняецца вытрымкай з дакумента, то звычайна мінімальнай. Тут жа строгіх дат як такіх няма, а дакументы цытуюцца ў разгорнутым выглядзе ці нават прыводзяцца цалкам – як у хрэстаматыі ці ў іншым падобным зборы тэкстаў. Жыццяпіс паэта быццам бы тэча, склейваецца з рознакаляровых лапікаў у адно цэлае, утвараючы сабой своеасаблівы мантаж з дакументаў.

Што да апошніх – іх тут скарыстана ўражвальная колькасць: задзейнічаны фонды Беларускага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва, Цэнтральнай навуковай бібліятэкі НАН Беларусі, Нацыянальнага архіва Рэспублікі Беларусь, Расійскага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва (Масква), Архіва МУС Грузіі (Тбілісі), Чэбаксарскага гістарычнага архіва (Чувашыя), Музея народнай славы ў Мядзелі, прыватных архіваў Т.Ю. Пшырковай і Р.Г. Гарэцкага. Плюс, вядома ж, публікацыі ў друку – і ранейшым (часоў Дубоўкі), і сучасным. Мала таго, “таксама наладжана перапіска і праведзены пошук дакументаў у гістарычных архівах Масквы, Яранска, Бірабіджана, Вільнюса”. Словам, прароблена сапраўды аб’ёмная праца.

І біяграфія Уладзіміра Дубоўкі напраўду варта такога грунтоўнага падыходу, а яго дакументы выступаюць як “удзячны матэрыял”. У 1920-х У. Дубоўка прайшоў праз Вышэйшы літаратурна-мастацкі інстытут імя В. Брусава, апынуўся ў цэнтры літаратурнага працэсу, а разам з ім – літаратурнай барацьбы. Ён быў сярод заснавальнікаў усебеларускага аб’яднання паэтаў і пісьменнікаў “Маладняк”, а потым стаў адным з ініцыятараў суполкі “Узвышша” і – разам з Адамам Бабарэкам – распрацоўваў яе эстэтычную канцэпцыю. Уладзімір Дубоўка – адначасова і дзейная асоба, і відавочца многіх знакавых падзей.

У кнізе адлюстраваны ўсе этапы жыцця У. Дубоўкі: служба ў Чырвонай арміі, навучанне ў згаданым брусаўскім інстытуце, праца ў Маскве, арышт, турма, шматгадовая ссылка, лагер, рэабілітацыя, асцярожнае вяртанне ў літаратуру, нарэшце апошнія гады... Кожнаму раздзелу папярэднічаюць напісаныя ўкладальніцай тэксты-ўводзіны – своеасаблівыя экскурсіі па Дубоўкавых адрасах, раскіданых не толькі па Беларусі, але і па розных кутках Расіі і Грузіі. Бо, як слушна яна зазначыла, “у жыцці кожнага чалавека ёсць месцы, абмінуць якія немагчыма”.

Ганна Севярынец шчыра дзеліцца ўражаннямі ад наведвання родных мясцінаў паэта, калі ёй пашчасціла там пабываць. Калі не – яна звяртаецца да расповедаў тых, хто там быў (напрыклад, паездка студэнта-журналіста Арамаіса Міракіяна да бацькоў будучай жонкі ў Кіраўскую вобласць), альбо цытуе краязнаўчыя нарысы і гістарычныя дакументы. Такія ўступныя тэксты дапамагаюць аднавіць агульную атмасферу, у якой праходзілі розныя перыяды жыцця паэта. Напрыклад, экскурс, прывечаны родным вёскам У. Дубоўкі, Агароднікам і Манькавічам, сягае ажно ў XVI стагоддзе. І гэта зроблена нездарма, бо далей і сам Дубоўка пачынае расповед не з сябе, а са свайго прадзеда. Атmosfera інстытута імя В. Брусава перададзена праз успаміны літаратараў, якія, таксама, як і Дубоўка, спасцігалі там навуку прыгожага пісьменства. Шмат увагі надаецца апісанню мясцінаў, будынкаў, звязаных з жыццём і дзейнасцю У. Дубоўкі. Сярод іх і Бутырка, і менская турма, і Бамлаг, і суровая сібірская глушэча – такую сумную “адысею” паэту давялося прарабіць зусім не па сваёй волі... Апошняму раздзелу папярэднічае спіс кніг з асабістай бібліятэкі У. Дубоўкі, які дае нам уяўленне пра кола і шырыню яго літаратурных зацікаўленасцяў.

Укладальніца ўводзіць у навуковы і проста чытацкі ўжытак новыя матэрыялы і дакументы, якія дагэтуль не публікаваліся. Прычым сярод іх вылучаецца корпус успамінаў самога У. Дубоўкі: пра сустрэчу з А. Чарвяковым у Маскве і пра выданне першага нумара часопіса “Беларускі піянер”, пра першы прыезд Кузьмы Чорнага ў Маскву, пра У. Жылку С. Злобіна, У. Сасюру. Не друкаваліся раней таксама і “Кароткая гісторыя доўгай барады” Васіля Віткі, асобныя тэксты Алесі Бабарэкі, Марыі Дубоўкі, некаторыя лісты паэта да жонкі, К. Кірэенкі, Е. Лось, Ю. Пшыркова, М. Ткачова, І. Шамякіна, У. Шахаўца, С. Шушкевіча, паштоўкі Марыі Дубоўкі да Ганны Бабарэкі, дакументальныя сведчанні знаёмых і калегаў У. Дубоўкі з Яранска і Почата, вершы Налі Маркавай, адрасаваныя У. Дубоўку ў 1970 годзе, дзённікавыя запісы Элеаноры Бабарэкі пра смерць і пахаванне паэта...

Да ўжо друкаваных калісьці тэкстаў Дзмітрыя Бугаёва, Ванкарэма Нікіфаровіча, Генадзя Шупенькі і іншых дадаюцца невядомыя раней успаміны, якія дапамагаюць уявіць нам, які быў паэт у жыцці, дадаюць да яго псіхалагічнага і знешняга патрэта новыя рысы і дэталі. Яркія эпізоды з жыцця У. Дубоўкі ў Маскве сустракаем, напрыклад, у Ісака Цыральсона, яго суседа па доме па вул. Цурупы:

«Мы часта разам з Уладзімірам Мікалаевічам хадзілі па вуліцах, у магазіны, на базар. Усе, у каго хоць раз паэт што-небудзь купляў, запаміналі яго і потым сустракалі як старога знаёмага. Дубоўка лёгка запамінаў імя і імя па бацьку прадаўшчыцы, і, бывала, калі заходзіў у малочны рад на базары, то ўсе ласкава з ім віталіся, а ён адказваў з такой жа цеплынёй на прывітанні і кожную малочніцу называў па імені. Каб не пакрыўдзіць якую з іх, купляў па чарзе ў розных прадаўшчыцы, а потым зноў вяртаўся да першай. Ніколі не таргаваўся. Жанчыны, заўважыўшы яго, казалі: “Вось ідзе наш мілы Дзед Мароз”. Малочніцы самі падказвалі яму, у якой з іх найбольш свежы тавар» (с. 434).

Вядома ж, неацэннай біяграфічнай крыніцай з’яўляюцца ўспаміны жонкі паэта Марыі Дубоўкі, якая засталася яму вернай на ўсё жыццё, падзяліўшы разам з ім цяжкі выгнанніцкі лёс. З усімі падрабязнасцямі апісала яна побыт сям’і Дубовак у ссылцы – тое, пра што сам паэт лічыў за лепшае маўчаць. Такім чынам, Марыля Пятроўна – не толькі каханая, спадарожніца і памочніца У. Дубоўкі, але яшчэ і летапісец яго жыцця.

Дарэчы, публікуючы тэксты, здавалася б, вядомыя, Ганна Севярынец часам аддае перавагу не часопісным публікацыям, дзе маглі быць рэдактарскія праўкі, скароты і цэнзурныя купоры, а архіўным арыгіналам. Гэта датычыць, напрыклад, самага аб’ёмнага аўтабіяграфічнага тэксту У. Дубоўкі, які друкаваўся пад назвамі “Сярод людзей добрых” (“Польмя”, 1963, № 1) і “Мой жыццяпіс” (“Пяцьдзесят чатыры дарогі”. Мінск: Дзяржвыд, 1963). У згаданых публікацыях адсутнічаюць фрагменты,

якія датычаць канфліктных адносінаў паміж У. Дубоўкам і Ц. Гартным або некаторых падрабязнасцяў навучання ў Мядзельскім двухкласным вучылішчы (пра тое, як адзін з настаўнікаў даў вінаватаму вучню поўху). Гэтыя адсутныя фрагменты Г. Севярынец аднавіла, як і апошні абзац ліста У. Дубоўкі Галіне Жылуновіч, змешчанага ёю ў зборніку “Успаміны пра Цішку Гартнага”: *«Пачынаючы з 1926 году, калі арганізавалася літаратурнае згуртаванне “Узвышша”, ваш тата навіў супроць гэтага згуртавання і нашага часопіса барацьбу, у якой часам пераходзіў мяжу прыстойнасці»* (с. 64).

Працягванае сцвярдженне У. Дубоўкі можа падацца катэгарычным, але яно сапраўды мае пад сабой падставы. Мне давялося ў гэтым пераканацца падчас падрыхтоўкі да выдання збору твораў Адама Бабарэкі. Сябар і паплечнік У. Дубоўкі па “Узвышшы” імкнуўся даць іх агульнаму літаратурнаму апаненту Ц. Гартнаму крытычны адпор, але так і не здолеў апублікаваць свае палемічныя артыкулы. Бабарэка неаднойчы падлавіў Гартнага на неаб’ектыўнасці, наўмысным скажэнні фактаў, імкненні ўсімі праўдамі і няпраўдамі давесці, што “Узвышша” – шкодная арганізацыя... Пры гэтым, дзякуючы выкарыстанню некалькіх псеўданімаў, Ц. Гартны спрабаваў ствараць уражанне “масавай” незадаволенасці “Узвышшам” і адначасова выступаць у абарону самога сябе. Карацей, ішло змаганне па непісаных законах літаратурнай барацьбы, і ўзвышэнцы таксама ў даўгу не заставаліся. Напэўна, расставіць тут усе акцэнты дапамагло б хіба выданне нейкай хрэстаматыі, дзе былі б у поўным аб’ёме прадстаўлены крытычныя і палемічныя тэксты прадстаўнікоў усіх бакоў гэтай барацьбы. І ўсё ж цяжкавата зразумець, чаму крыўда У. Дубоўкі расцягнулася на ўсё жыццё і ён працягваў згадваць Ц. Гартнага надобрым словам нават тады, калі апошняга ўжо шмат гадоў не было ў жывых? Супраць Дубоўкі і “Узвышша” выступіла з несправядлівымі абвінавачаннямі Т. Глыбоцкі (А. Дудар), А. Сянкевіч, Л. Бэндэ, А. Канакоцін, А. Звонак, П. Галавач і іншыя. Аднак больш за ўсіх у лістах і выказваннях паэта даставалася менавіта Гартнаму. У чым тут рэч? У тым, што Гартны “ўсё гэта распачаў”? Ці, можа, у асабістых сімпатыях і антыпатыях? Да свайго гонару, у 1930 г., калі небяспека навісла і над Ц. Гартным, арыштаваны па справе СВБ У. Дубоўка адмовіўся ад прапановы следчых *“даць аб’ектыўна-адмоўную характарыстыку на гэтага чалавека”* (с. 67).

Кніга “Уладзімір Дубоўка. Ён і пра яго” забяспечана звесткамі пра аўтараў лістоў і ўспамінаў, а таксама каментарамі, якія ў такім выданні, безумоўна, неабходныя. У цэлым яны зроблены на добрым узроўні, з веданнем культурна-гістарычнага кантэксту. Дзякуючы ім можна даведацца пра згаданых у тэкстах асобаў, геаграфічныя аб’екты, гістарычныя падзеі і нават пра падрабязнасці асабістага жыцця У. Дубоўкі: калі пазнаёміўся з Наляй Маркавай (якой прысвяціў кнігу “Наля”), а калі – з Марыляй Кляўс (якая зрабілася яго жонкай) і г.д.

Каментуючы сабраныя ў кнізе тэксты, Ганна Севярынец адначасова вырашае некаторыя літаратуразнаўчыя пытанні, звяртае ўвагу на асобныя малавядомыя бакі Дубоўкавай творчасці – скажам, цыкл апавяданняў “Верацёны” (1925), які “праз тэхнічны недагляд” выйшаў без подпісу. Ці распавядае, што Дубоўка быў не толькі таленавітым паэтам, але і прататыпам персанажаў сваіх сучаснікаў (Цеснавок у “Кіпарысах” Максіма Гарэцкага, Ваця Браніславец у “Сястры” Кузьмы Чорнага).

Укладальніца спрабуе таксама адшукаць адказы на пытанні, якія і раней цікавілі, напэўна, многіх даследчыкаў жыцця і творчасці паэта. Ці сапраўды У. Дубоўка нічога не пісаў ў турме і высылцы, як гэта часам сцвярджалася? Бачым, што вядомыя прынамсі чатыры яго вершы, пераклад паэмы “Шыльёнскі вязень” Дж.Г. Байрана, жартоўныя вершаваныя цыдулкі да жонкі, ёсць і ўскосная інфармацыя ва ўспамінах і лістах сяброў па няшчасці, у пратаколе вобшуку. Ці згадваў паэт хоць як-небудзь пра гэты трагічны перыяд свайго жыцця ў пазнейшых творах? Так, але на ўзроўні фрагментарных эпізодаў, чарнавых накідаў, або пішучы так, каб у тэксце не было

непасрэдных згадак, што падзеі адбываюцца менавіта ў лагеры ці ссылцы (аднак чытач, знаёмы з біяграфіяй аўтара, адразу ўсё зразумее). Увогуле, эзопава мова У. Дубоўкі – асобная тэма, якую закранае ў кнізе і Г. Севярынец, адзначаючы схаваныя падтэксты ў некаторых вершах, паэмах, апавяданнях і нават у прамове з крытыкай Б. Пастарнака.

Падобна, што некаторыя пытанні пакуль што так і застаюцца без адказаў. Напрыклад, як менавіта У. Дубоўка і А. Александровіч “пераступілі межы этыкі” на сходзе “Маладняка” 20 снежня 1924 г., што іх нават часова выключылі з арганізацыі? (Гл. “Ліст у рэдакцыю”, змешчаны ў “Савецкай Беларусі” ад 23.12.1924.) Або каму ўсё ж такі адрасаваны апошні верш У. Дубоўкі “Падобны з твару да машчэй...”? Акрамя версій, што ўжо выказваліся раней рознымі даследчыкамі (К. Крапіве, П. Броўку, М. Лужаніну), Ганна Севярынец, спасылаючыся на “ўспамін, аўтар якога не жадае быць названым”, прапануе яшчэ адну: П. Глебку. Хоць, напрыклад, мне найбольш пераканаўчай падаецца версія Анатоля Сідарэвіча на конт П. Броўкі.

На жаль, у каментарах укладальніца таксама не пазбегнула пэўных недакладнасцяў – пераважна дробных, але за іх усё адно робіцца трохі крыўдна. Пералічу тыя, на якіх спатыкнуўся, – з адпаведным парадковым нумарам кожнага каментару:

103. Дакладны год нараджэння Хмаркі (Наталлі Панамаровай) – не 1898, а 1897.

111. «У перадсмяротнай паэме “Розстріляне безсмерця” (1988)...» Тут варта было б уставіць удакладненне: “(апубл. 1988)”, бо У. Сасюра памёр у 1965 г.

118. **“Ізраілевіч Якаў (Жак) – адзін з наклоннікаў Лілі Брык, яе сусед па доме”.** Так, паміж Уладзімірам Маякоўскім і Жакам Ізраілевічам аднойчы сапраўды адбылася вулічная бойка на глебе рэўнасці. Але, здаецца ж, у лісце У. Дубоўкі згадана дастаткова дэталю, якія сведчаць пра тое, што маецца на ўвазе іншы Ізраілевіч. Узяць хоць бы нават такое азначэнне: *“Наш студэнт (таго часу) Ізраілевіч...”*. У 1923 – 1925 г. у Літаратурным Інстытуце імя Брусава (які У. Дубоўка закончыў у 1924 г.) вучыўся паэт Ізраілевіч Іосіф Саламонавіч (1895 – 1943), які выступаў пад псеўданімам Альвэк і пазней набыў вядомасць як аўтар словаў да песні “Утомлённое солнце”. Ён сапраўды быў блізкі з Велімірам Хлебніковым у апошнія гады яго жыцця і нават лічыў сябе ягоным душапрыказчыкам. Прэтэнзіі да У. Маякоўскага як да “плагіятара” В. Хлебнікава знайшлі адлюстраванне ў памфлеце Альвэка “Нахлебники Хлебникова” (1927). Сцэна канфлікту І. Ізраілевіча (Альвэка) і У. Маякоўскага апісана таксама, напрыклад, ва ўспамінах Варлама Шаламава. А Якава Ізраілевіча, народжанага ў 1872 ці 1887 г., пераблытаць са студэнтам было цяжка...

135. **“Бабарэка Адам Антонавіч... [...] Першыя публікацыі ў друку – пачатак 1920-х...”** Першае апавяданне А. Бабарэкі “То толькі сон” выйшла ў газеце “Звон” пад псеўданімам Янка Кужаль яшчэ ў 1919 г.

155. **“З чальцоў Маскоўскай філіі вядома пра наступных...”** Далей укладальніца падае звесткі пра М. Брыта, А. Ляжневіча і Л. Родзевіча (названы *Родзевічам*). Пра астатніх сапраўды звесткі мінімальныя. Напрыклад, М. Карповіч (але не *Каповіч*, як у кнізе) друкаваў ва “Узвышшы” мовазнаўчыя артыкулы, а Янка (Іван Сямёнавіч) Лыскавец-Чарнецкі (1904–1938) працаваў настаўнікам у Віцебску, быў рэпрэсаваны. Пра Ар. Кахановіча, Янку Паўлоўскага і Алеся Напорку (але толькі не *Найорку!*) увогуле амаль нічога невядома. А вось звесткі пра Міколу Міцкевіча (1901–1954) – рэжысёра, актёра, драматурга, заслужанага дзеяча мастацтваў БССР – можна было б і дадаць.

187. **“Пфляўмбаўм Яўгенія Карлаўна...”** Бацьку Яўгеніі Пфляўмбаўм звалі Эргардам, а Карлам – дзедка.

189. **“Валайціс Сігізмунд Восіпавіч (?)...”** Гады жыцця С. Валайціса: 1892 – 1942.

199. **“Гольдберг Міхась – псеўданім, пад якім ў 1929 – 1932 выходзілі беларускамоўныя творы пісьменніка Міхаіла Лейбавіча Златагорава (1908 – 1968)”.**

Усё наадварот: Златагораў – псеўданім, а Гольдберг – сапраўднае прозвішча, пад якім пісьменнік, між іншым, падпісваў раннія творы, напісаныя на абедзвюх мовах.

200. *“Дукор Арон Мендзялеевіч (1905 – ?) – як літаратар не друкаваўся, працаваў бібліёграфам (пасля старшым бібліёграфам) бібліятэкі імя У. Леніна ў Мінску”*. Маецца на ўвазе іншы Дукор – Ілья Шоламавіч (1896 – 1955) – паэт, літаратурны крытык, лекар-псіхіятр, які ў 1924 – 1927 гг. жыў у Мінску, кіраваў літаратурнай студыяй пры клубе “Чырвоны прафінтэрн”.

215. *“Тэсен Сяргей (1898 – ?)...”* Сяргей Гесен быў расстраляны ў 1937 г.

245. *“Садоўскі Яўхім (1908 – пасля 1991)”*. Можна было пазначыць і дакладны год смерці: 1993.

341. *“Ліст напісаны з выкарыстаннем літар, прапанаваным Дубоўкам для беларускага алфавіта: цітлама над падоўжанымі зычнымі”*. Крыху дзіўна, што каментар змешчаны менавіта да гэтага ліста (ад 16.12.1934): і ва ўсіх іншых лістах, напісаных па-беларуску ў перыяд з красавіка 1929 да канца 1930-х гг., У. Дубоўка выкарыстоўвае прапанаваныя ім літары.

344. *“...асуджаны да высылкі, спярша ў в. Кацельнічы...”*. Кацельніч – не вёска, а горад у тагачаснай Вяцкай вобласці.

Дачка Кузьмы Чорнага Рагнеда Раманоўская ў звестках пра аўтараў лістоў і ўспамінаў пазначана як жывая (с. 479), хоць яна памерла ў 2010 г.

Ёсць недакладнасці і ў подпісах пад ілюстрацыямі. Напрыклад: *“У. Дубоўка ў групе літаратараў з А. Вольным, М. Чаротам, У. Тэраўскім. 27.06.1929. БДАМЛМ. Ф. 27. Воп. 1. Спр. 16. Л. 001”*. Тут я дазволю сабе працытаваць ліст У. Дубоўкі, дасланы пісьменніцы Лідзіі Арабей 6 кастрычніка 1959 г. разам з гэтым фота: “Як абяцаў Вам, пасылаю фота групы беларускіх і ўкраінскіх пісьменнікаў (Харкаў, 1925 год).

Першы, ніжэйшы рад (злева направа): А. Вольны (Ажгірэй), П.Г. Тычына, М. Чарот, Пятро Панч, кутні – я.

Верхні рад. Першы злева (забыта прозвішча), другі – Дніпроўскі” (гл.: ЛіМ. 1988, 5 лют., с. 7).

Асобу ўладальніка “забытага прозвішча”, на жаль, устанавіць пакуль не атрымалася, але гэта яўна хтосьці з украінскіх пісьменнікаў, а не У. Тэраўскі, якога У. Дубоўка ведаў асабіста і памыліцца тут не мог бы.

Ніжэй – здымак з подпісам: *“А. Дудар, У. Дубоўка, М. Чарот. 1926”*. У “Зборы твораў” У. Дубоўкі ў 2 тамах, які выйшаў незадоўга да разгляданай кнігі, гэты здымак таксама ёсць. Прычым прыведзены і дароўны надпіс на яго адвароце – паводле асобніка ў БДАМЛМ: “Будівнічому Білоруськоі культуры дорогому Дубовці. В. Воруський. Київ. 30.VI-1926 г.”. Такім чынам, з Дубоўкам і Чаротам на здымку – не Дудар, а ўкраінскі пісьменнік Васіль Варускі (1902–1938).

Фота побач – *“Іларый Барашка, Уладзімір Дубоўка, Язэп Пушча разам з музыкамі Нічытарам і Сымонам Жыхайцамі. 1925. БДАМЛМ. Ф. 27. Воп. 1. Спр. 14. Л. 002”*. У вартай даверу першапублікацыі здымка (часопіс “Малады араты”, 1925, №7) прозвішча музыкаў пададзена інакш: *Шыхавец*.

Здымак дома Дубовак у Почаце (БДАМЛМ, Ф. 27. Воп. 2. Спр. 28. Л. 002) друкуецца не ўпершыню (як пазначана), а ўжо публікаваўся ў “Arche” (2009, №11-12, с. 520).

У астатнім жа ілюстрацыйная падборка пакідае добрае ўражанне: іншыя здымкі з пазнакай “ўпершыню” сапраўды раней не друкаваліся, і ўкладальніца імкнулася змясціць такіх фота паболей. Сярод іх ёсць і даволі каларытныя. Вось Дубоўка “пасыла шашлыкоў” ляжыць у гамаку разам з украінскім паэтам Гео Калядой. Вось ён у высылцы, сядзіць разам з калегамі па почацкіх майстэрнях. А вось невядомая дзяўчына, уладкаваўшыся разам з ужо немаладым, сівабародым Дубоўкам на канапе, слухае ягоныя вершы...

Што яшчэ кінулася ў вочы? У некаторых дакументах сям-там трапляюцца

пазнакі [Нрзб] – то бок, укладальніцы не ўдалося расчытаць не заўсёды разборлівы почырк арыгінала. Часам пра гэта вельмі шкадуеш, асабліва калі чытаеш дакументы кшталту “Пераліку прафесій (і не толькі), якімі валодаў паэт” (с. 54):

“Лесаруб

Агароднік

[Нрзб]

Няўдалы муж

Балбатун

Цясляр

[Нрзб]”

Так і думаеш: а раптам на месцы гэтага [нрзб] – якія-небудзь трапныя самахарактарыстыкі, істотныя для большага разумення асобы паэта?

Вырашыў праверыць, ці сапраўды словы ў першакрыніцах напісаны настолькі неразборліва, што іх нават немагчыма прачытаць. Далёка не ідучы, замовіў у сябе на працы – у Беларускам дзяржаўным архіве і музеі літаратуры і мастацтва (БДАМЛМ) – адпаведныя справы. Аказалася, усё зусім не так страшна, як магло падацца:

“...а наши хлопцы еще очевидно не занесены в списки [нрзб] денег не приняли. [...] Знаю, что Стася приехала [нрзб] Язэпу [нрзб]. Целую. Марыля” (с. 229). Хоць гэты тэкст на паштоўцы напісаны даволі бляклым алоўкам, асабіста я расчытаў яго без праблем. У сапраўднасці ён выглядае наступным чынам: *“...а наши хлопцы еще очевидно не занесены в списки, поэтому на них денег не приняли. [...] Деньги, что Стася прислала на туфли, пойдут Язэпу. Целую. Марыля”* (БДАМЛМ. Ф. 407. Воп. 1. Спр. 244. Л. 2). Можна разабраць і дату на штэмпелі, не абвяшчаючы яе “неразборлівай”: 1.5.31 (1 траўня 1931 г.). А на наступнай прыведзенай у кнізе паштоўцы (Ф. 407. Воп. 1. Спр. 244. Л. 12) дата – 9.4.31 (9 красавіка).

“Питались молоком и яйцами, благо это было дешево, потому что далеко от [нрзб] и железной дороги” (с. 237). У арыгінале: *“...от пристани и железной дороги”*. Тут, дарэчы, у спасылцы на крыніцу недакладнасць: успаміны Марылі Дубоўкі – у ф. 27, воп. 3 гэта справа не 27, а 57.

“А то, в случае какого [нрзб] оно может пропасть за ничто” (с. 325). Што ж меў на ўвазе У. Дубоўка, пішучы жонцы пра сваё паліто? Глядзім арыгінал: *“А то, в случае какой аварии, оно может пропасть за ничто”* (Ф. 27. Воп. 3. Спр. 15. Л. 1).

“Туды яна паслала – а мне [нрзб], я іх вазьму, як буду ехаць сам” (с. 369). Арыгінал: *“Туды яна паслала, а мне напісала – што я іх вазьму, як буду ехаць сам”* (Ф. 26. Воп. 1. Спр. 56. Л. 2 адв.).

“Але ўсё неяк дзіўна: прыедуць на ўласных машынах з Менску пісьменнікі, прыйдзе з [нрзб] аўтобус” (с. 407). Каб чытачы не падумалі, што тут Дубоўка як-небудзь вылаяўся, прывядзем арыгінал: *“Але ўсё неяк дзіўна: прыедуць на ўласных машынах з Менску пісьменнікі, прыйдзе з імі і адзін аўтобус”* (Ф. 407. Воп. 1. Спр. 242. Л. 3).

“А калі [нрзб] ты будзеш у Маскве...” (с. 412) – *“А калі можа ты будзеш у Маскве...”* (Ф. 25. Воп. 2. Спр. 58. Л. 18). Дарэчы, заадно праверыў, ці сапраўды звычайна ўважлівы да мовы У. Дубоўка ў гэтым лісце да М. Танка напісаў: *“Цяпер я хачу сказаць цябе вось пра што...”*. Не, у Дубоўкі ўсё правільна: *“...хачу сказаць табе...”*.

Зазначу, што над расчытваннем словаў я асабліва не напружваўся: большасць з іх распазнаў літаральна за некалькі секунд... Гэта толькі матэрыялы БДАМЛМ. Падазраю, што і рукапісы, якія захоўваюцца ў ЦНБ НАН РБ, архіве МУС Грузіі, РДАЛМ, НАРБ і архіве Т. Пшырковай таксама можна было расчытаць больш дасканала...

Але куды больш дзіўна выглядае, калі свой уласны почырк не здолеў разабраць... сам Дубоўка. На с. 182 у лісце да А. Бабарэкі чытаем: *“Не папушчайцеся ні на ёту, бо заўтра будзе рэд. Узв. які-небудзь Функ ці Скандарчук які”*. Арыгінал ліста захоўваецца ў БДАМЛМ, але Ганна Севярынец вырашыла скарыстацца

машынапіснай копіяй, якая захоўваецца ў прыватным архіве Т. Пшырковай. Чаму? Таму што пры першапублікацыі ў літаратурна-навуковым гадавіку “Скарыніч” (1999, № 4) “у друкаваны варыянт трапілі памылкі”. Але ж была і пазнейшая публікацыя ў часопісе “Arche” (2009, № 11-12), дзе колькасць памылак была зведзена да мінімуму. Тады мы з Таццянай Кекелевай, рыхтуючы Дубоўкавы лісты да друку, расчыталі перадапошнія слова ў прыведзеным сказе як “жандарчук” – і ў гэтым была логіка: жандарчук – сын жандара, а жандарскім паходжаннем у той час апаненты папікалі Петруся Броўку, з якім Дубоўка быў таксама ў далёка не ідэальных адносінах. Што да машынапісных копіяў у архіве Т. Пшырковай – рабіў іх нібыта сам У. Дубоўка. Застаецца толькі здагадацца, як і чаму “жандарчук” у ягоным машынапісе ператварыўся ў “Скандарчука”. Ніводнага чалавека з такім прозвішчам не ведае не толькі гісторыя, але нават google...

Напэўна, падчас працы над кнігай такога аб’ёму і заснаванай на такой колькасці крыніц зусім пазбегнуць памылак, недакладнасцяў і “[нрзб]”, бадай, немагчыма. Асабліва, калі даследчык/укладальнік бярэцца за справу адзін. І шкада, што ўсе гэтыя хібы мне давялося пералічваць тут, у часопіснай рэцэнзіі. Гэтую справу яшчэ на стадыі падрыхтоўкі кнігі павінен быў зрабіць навуковы рэдактар, які ў ідэале мусіць быць у падобных кніг. Пажадана, каб гэта быў прафесійны архівіст ці літаратуразнаўца (а лепей і тое, і другое) з багатым вопытам расчывання почыркаў. Акрамя ўсяго пералічанага, ён, напрыклад, падказаў бы, што верш “Задрыжала зара...”, прысвечаны У. Дубоўку (с. 146 – 147), у свой час быў прыпісаны П. Трусу памылкова, а насамрэч належыць П. Глебку...

Памылкі робім мы ўсе. Што прапусціць адзін – заўважыць іншы. Напрыклад, я, каментуючы лісты Фелікса Кушчэвіча да Ганны Бабарэкі, неяк забытаўся і напісаў, што дом Бабарэкаў стаяў на месцы цяперашняга дома № 6 па вул. Кастрычніцкай (“Роднае слова”, 2011, № 3, с. 18). А вось Ганна Севярынец у сваёй кнізе падала якраз слушнае месцазнаходжанне: “*Вул. Гарбарная (за нямецкім часам – Берагавая, сёння – Ульянаўская) месцілася насупраць берага Свіслачы. Дом № 18 [...] цягнуўся ўздоўж трамвайных рэк...*” (с. 504).

Проста яны, памылкі, не павінны тыражавацца. І я надаў столькі ўвагі пералічэнням сустрэтых хібаў зусім не для таго, каб у чымсьці папікнуць Ганну Севярынец ці прынізіць вартасць яе безумоўна значнай і каштоўнай працы. Мая задача тут – найперш паведаміць чытачам і ўсім, хто яшчэ будзе звяртацца да асобы У. Дубоўкі і кнігі Г. Севярынец, больш дакладную інфармацыю. Бо адчуваю, што вытрымкі з кнігі будуць неаднойчы цытаваць, на яе будуць спасылацца даследчыкі і студэнты. А хацелася б, каб у далейшых працах пра жыццё і творчасць У. Дубоўкі старыя памылкі не паўтараліся, дый новых было паменей. Але – мяркую, што асабліва цікава будзе даведацца пра ўсё вышэй адзначанае самой укладальніцы.

І нягледзячы ні на што, кнігу можна лічыць сапраўднай літаратурнай падзеяй. Беларускае дубоўказнаўства, распачатае некалі крытычна-біяграфічным нарысам “Уладзімір Дубоўка” Дзмітрыя Бугаёва, папоўнілася яшчэ адным грунтоўным томам. Томам, якога не было б, калі б не шчырае захапленне Ганны Севярынец героем сваіх даследаванняў, яе зачараванасць магнетычнымі радкамі Дубоўкавай творчасці. І падобна, што гэта не апошняя кніга, прысвечаная паэту: біяграфія і спадчына Уладзіміра Дубоўкі хаваюць у сабе яшчэ шмат неадкрытага...